

VLAAMSE COMMISSIE ONROEREND ERFGOED

ADVIES VCOE 2023|004 VAN 18 JANUARI 2024

OVER DE VOORLOPIGE BESCHERMING ALS ARCHEOLOGISCHE SITES VAN VIER 'CELTIC FIELD' COMPLEXEN, NAAR AANLEIDING VAN DE ADVIESVRAGEN VAN MINISTER MATTHIAS DIEPENDAELE VAN 23 NOVEMBER 2023

De Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed, rechtsgeldig samengesteld, brengt op 18 januari 2024 volgend advies uit:

1. De VCOE ontving op 23 november 2023 adviesvragen van Matthias Diependaele, Vlaams minister van Financiën en Begroting, Wonen en Onroerend Erfgoed, over de voorlopige bescherming als archeologische sites van vier 'Celtic Field' complexen. Het betreft meer bepaald de site van Brink-Bosbergen in Herentals, de site Moorsberg in Oudsbergen, de site Ophovenerheide in Oudsbergen, en de site van Lindelse heide in Pelt.

De commissie spreekt zich in dit advies uit over de documenten in het kader van de voorlopige bescherming, met name: (a) de ministeriële besluiten tot voorlopige bescherming, (b) de fotoregistraties, (c) de afbakeningsplannen, (d) de inhoudelijke beschermingsdossiers, (e) de documentatiebijlagen, en (f) de bijgevoegde *'verantwoordingsnota voor de bescherming van vier Celtic Field complexen als archeologische site'*.

2. Van de vier voorliggende archeologische sites bevinden zich er drie op het Kempens Plateau en één op de heuvelrug Herentals-Lichtaart in de Antwerpse Kempen. Deze complexen bevatten sporen van een systeem van akkerbouw dat in gebruik was van de late bronstijd tot in de Romeinse periode, de zogenaamde 'Celtic Fields'. Typisch voor deze sites zijn de vaak nog topografisch herkenbare gehelen van akkers van ongeveer 40m bij 40m, omgeven door lage maar brede wallen. Ze strekken zich uit over uitzonderlijk grote oppervlaktes doorheen bos- en heidegebied. Een historisch stabiel landgebruik heeft ervoor gezorgd dat het microreliëf van de betreffende sites, en aldus ook de structuren van de 'Celtic Field' complexen, goed tot uitstekend bewaard bleven.

De commissie vindt het positief dat de dossiers vergezeld zijn van een algemene verantwoordingsnota. Op die manier wordt de selectie van de sites in een ruimer verband geduïd. De verantwoordingsnota schetst het onderzoek en licht de beschermingsinitiatieven toe. Via het nieuwe Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen kon het areaal aan bewaarde 'Celtic Field' complexen in de Belgische Kempen, zo goed als volledig in kaart worden gebracht.

Samen met de reeds beschermde site van het Kolisbos in Pelt,¹ moeten de vier aanvullende beschermingen het belang en het goede beheer van dergelijke complexen onder de aandacht brengen. De commissie ondersteunt de criteria op basis waarvan de sites zijn geselecteerd: de grote omvang van de complexen, hun bewaringstoestand, de archeologische context, en geografische spreiding. Dit sluit niet uit dat in de toekomst nog bijkomende 'Celtic Field' complexen als archeologische site beschermd zouden worden. Zo stelt de commissie vast dat nog een 'zesde' 'Celtic Field' complex ('Oudsbergen-Solterheide 2') in aanmerking komt voor een toekomstige bescherming als archeologische site.

3. Artikel 1 van de ministeriële besluiten legt de bescherming als archeologische sites van de vier

---

¹ Cf. VCOE 2016 084 – Advies Neerpelt bescherming site Celtic Field complex

complexen vast en verwijst naar de afbakeningsplannen en de fotoregistraties.

Als algemeen afbakeningsprincipe omvatten de gekozen perimeters de zones met bewaarde 'Celtic Field' structuren onder hoofdzakelijk bos of te bebossen gebied. De commissie kan dit ondersteunen, waarbij deze afbakeningen desgevallend uitgebreid kunnen worden naar aanleiding van toekomstig onderzoek. Het huidige landgebruik staat hier garant voor een goede bewaringstoestand.

In het geval van de site van Brink-Bosbergen in Herentals is de opname van de zone met recente plagwerken wel opportuun, gezien de beperkte impact die deze werken hadden op de ondergrond.

4. Artikel 2 van de ministeriële besluiten verwijst naar de archeologische waarde die de bescherming verantwoordt en somt de aanwezige erfgoedkenmerken en -elementen op.

Voor elk van de vier sites wordt de archeologische waarde grondig gemotiveerd in de aanhef van het beschermingsbesluit. Deze motiveringen zijn grotendeels identiek verwoord, met uitzondering van enkele specifieke gegevens. Zo stelt de commissie vast dat bij het complex van Brink-Bosbergen – in tegenstelling tot de drie andere sites – geen sprake is van een hoge ensemble- en contextwaarde. Hoewel er ca. 7 km ten noordoosten van deze site nog 'Celtic Field' structuren aanwezig zijn, erkent de commissie dat er geen aanwijzing is voor een direct verband.

Daarnaast merkt de commissie op dat enkel het beschermingsbesluit voor de site van Brink-Bosbergen een kruisverwijzing maakt naar drie andere beschermde of te beschermen complexen. De commissie vraagt deze verwijzing te schrappen, dan wel in ieder voorliggend beschermingsbesluit eenzelfde kruisverwijzing op te nemen.

Tot slot vindt de commissie het positief dat de opsomming van erfgoedelementen en -kenmerken melding maakt van eventuele andere relictten dan de sporen van 'Celtic Fields'. Het is evenwel aangewezen dit systematisch door te vertalen in de motiveringen van de archeologische waarde. Voor de site van Brink-Bosbergen vraagt de commissie om de motivering van de archeologische waarde aan te vullen met de bomkrater uit de Tweede Wereldoorlog. Bij de site van Moorsberg dient nog verwezen te worden naar de in de topografie bewaarde grafheuvel.

5. De beheersdoelstellingen zijn opgenomen in artikel 3 van de ministeriële besluiten. De commissie vindt het een goede zaak dat gedetailleerde beheersdoelstellingen voorliggen op maat van dit type site. Daarbij ligt de nadruk op het behoud van het microreliëf door het vermijden van destructieve (bodem)ingrepen en een aangepast landgebruik. De commissie acht het in dat verband aangewezen om in beheersdoelstelling 2 het woord '*wenselijk*' te vervangen door een sterkere formulering.

Wat betreft de sites van Brink-Bosbergen en Moorsberg, is er in beheersdoelstelling 5a sprake van '*houtschoolmeilers*'. Bij Brink-Bosbergen vermeldt ook instandhoudingsvoorschrift 5 '*grafheuvel of houtschoolmeilers*'. Noch de motivering in de beschermingsbesluiten, noch de inhoudelijke dossiers lichten de aanwezigheid van houtschoolmeilers of de vermelde grafheuvel toe. De commissie vraagt dit te verduidelijken.

Tot slot vraagt de commissie om voor de site van Brink-Bosbergen een beheersdoelstelling op te nemen over de bomkrater uit de Tweede Wereldoorlog; en voor de site van Lindelse Heide een beheersdoelstelling over het grafveld van Hunnebergen met de gereconstrueerde grafheuvels.

6. Artikel 4 van de ministeriële besluiten formuleert de voorschriften voor instandhouding en onderhoud van de te beschermen archeologische sites.
7. Artikel 5 van de ministeriële besluiten somt de toelatingsplichtige handelingen op.
8. Op basis van bovenstaande argumentatie en opmerkingen geeft de commissie een voorwaardelijk

gunstig advies voor de voorlopige bescherming als archeologische sites van de 'Celtic Field' complexen van Brink-Bosbergen in Herentals, Moorsberg in Oudsbergen, Ophovenerheide in Oudsbergen, en Lindelse heide in Pelt. De commissie vraagt:

- de verwijzing naar andere beschermde of te beschermen complexen te schrappen in de motivering van de archeologische waarde van de site van Brink-Bosbergen, dan wel in ieder voorliggend beschermingsbesluit eenzelfde kruisverwijzing op te nemen;
- in beheersdoelstelling 2 van de beschermingsbesluiten het woord '*wenselijk*' te vervangen door een sterkere formulering.

Voor de site van Brink-Bosbergen vraagt de commissie tevens:

- de motivering van de archeologische waarde aan te vullen met de bomkrater uit de Tweede Wereldoorlog;
- een beheersdoelstelling op te nemen over de bomkrater uit de Tweede Wereldoorlog
- de in het beschermingsbesluit vermelde grafheuvel en houtskoolmeilers te verduidelijken.

Voor de site van Moorsberg vraagt de commissie:

- de motivering van de archeologische waarde aan te vullen met de in de topografie bewaarde grafheuvel;
- de in het beschermingsbesluit vermelde houtskoolmeilers te verduidelijken.

Voor de site van Lindelse heide vraagt de commissie tot slot een beheersdoelstelling op te nemen over het grafveld van Hunnebergen.

Namens de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed,

Michiel Deweydt

Voorzitter